

Waarschijnlijk was hij daar tegen een ruit gevlogen.

Als ik het mij goed herinner werd er in eerste instantie gedacht aan een grote lijster, pas in een later stadium bleek het de uiterst zeldzame goudlijster te zijn. Helaas heeft het dier het niet gered, na een dag of tien legde hij of zij toch het loodje.

In het mapje zitten veel brieven van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie uit Leiden. Daarin wordt Jan bedankt voor het toezenden van dode vogels. In 1969 schrijft Chris Smeenk in een dergelijke brief dat de strandleeuwerik die hij had ontvangen nog niet eerder was binnen gebracht. Althans in de tijd dat hij in het museum werkte. Ook in, 69 stuurt Jan een grote jager en een kleine alk naar het museum. 't Is erg jammer, dat deze vogels omgekomen zijn, maar het is in elk geval nog een winstpunt, dat ik er nu nog iets mee kan doen', schrijft Smeenk.

In 1970 komt er een papegaaiduiker in het museum binnen. Hiervan schrijft Smeenk dat hij deze vogel slechts zelden aan krijgt. Dit in tegenstelling met de jaren dertig toen deze vogels regelmatig werden binnen gebracht.

Uit zijn aantekeningen over die jaren blijkt dat Jan met de stookpieten weinig succes had.

De vogels worden door hem schoongemaakt met een middeltje dat hij van een fietsenmaker krijgt en daarbij met talkpoeder behandeld. Daarna probeert hij de dieren aan het eten te krijgen.

Zo nodig worden de vogels met gesnipperde vis volgestopt. Uiteindelijk wordt echter maar een enkel dier weer 'na genezing in vrijheid gesteld'. Ook met een spreuw, die op 10 januari 1969 met een beschadigde vleugel wordt binnen gebracht,

loopt het niet goed af. Negen dagen later verdrinkt het beestje jammerlijk in een teil water.

Een gierzwaluw deed het in dat jaar beter. Nadat dit beest uit de lucht in een emmer water was gevallen, koos het en dag later weer het luchtruim. Ook Noorse stormvogels overleven soms de aanraking met olie in zee.

Verskillende exemplaren kunnen in die tijd weer de vrije natuur in. In de maand november van 1969 wordt een vaal stormvogeltje met stookolie bij hotel De Zinger gevonden. Helaas geeft dit vogeltje al snel de 'pijp aan maarten'. Dat zelfde lot onderging ook een rosse franjepoot, die Arie Cramer een paar dagen later op het strand vond.

Een bijzondere gast in het asiel betrof een roerdomp. Het dier werd in 1970 door Jan uit een broeikas op de Willem van den Bergh gehaald en kennelijk door hem vertroeteld. Met als resultaat dat de vogel na enkele maanden op de Nieuwkoopse plassen de vrijheid weer verkreeg. Een raadselvogel is de purperkoet die in februari in het asiel werd opgenomen.

Een vogel die niet of nauwelijks in ons land is waargenomen, dus dat had toch wat sensatie moeten veroorzaken. In een overzichtslijst van alle opgenomen vogels wordt deze purperkoet ook genoemd, maar of het beest is dood gegaan of is gelost is niet te achterhalen. Of betreft het een verschrijving van onze 'geneesheer-directeur'.

We kunnen het hem niet meer vragen. Zo zie je maar wat je allemaal op je rondje groen kunt tegenkomen. Van goudlijsters tot purperkoeten, tussen de 'hemelsmeeuwen' waar je jezelf mee plaagt.

Ook in Italië kun je vogels zien!

Jelle van Dijk

Waar zullen we deze zomer heen gaan? Het antwoord op die vraag wordt bij ons vaak bepaald door de ligging van interessante natuurgebieden. Als de keuze voor een bepaald gebied ook nog gecombineerd kan worden met enkele culturele hoogtepunten, is het reisplan snel gemaakt. Tot nu toe hadden wij Italië altijd een beetje links laten liggen. De kennismaking met dit land was beperkt gebleven tot de alpengebieden (Gran Paradiso, Dolomieten).

Mensen die voor de vogels naar Italië gaan, spreek je eigenlijk nooit en op internet zijn ook al geen boeiende reisverhalen over Italiaanse vogelreisjes

te vinden. Kortom, vogelaars laten Italië gewoon links liggen. In Italië liggen echter ook steden als Milaan, Florence, Siena en Pisa en daar wilden we eigenlijk ook wel eens kijken. We kozen daarom dit jaar duidelijk voor een culturele expeditie. Als we dat zouden kunnen combineren met natuurgebieden zou dat mooi meegenomen zijn. Ter voorbereiding schafte ik me het boekje *Where to watch birds in Italy* aan. Dat is wel een veel dunner boekje dan het lijvige *Where to watch birds in Spain!* Na raadpleging van de Italiaanse gids besloten we zeker langs de Po-delta te gaan. Ook bepaalde delen van de Apennijnen leken interessant.

We vertrokken op 17 juli en reden via België, Luxemburg en Frankrijk eerst naar de Kaiserstuhl, een heuvelachtig gebied in Zuid-Duitsland dichtbij Bazel. Dit gebied is bekend om zijn wijngaarden en droge graslanden. We hadden nog uren over om die graslanden te verkennen. Overal vlogen vlinders: Dambordjes, Koevinkjes, Gele luzernevlinders en parelmoervlinders. Een grote rups van de Wolfsmelkpijlstaart deed zich te goed aan de blaadjes van de Cipreswolfsmelk. In het nogal verdroogde grasland stonden veel Vertakte graslelies, Zomercentauries en Echte gamanders. In het voorjaar moeten hier ook nog al wat orchideeën te vinden zijn! Vogels die hier werden opgemerkt waren: Boomleeuwerik, Torenvalk, Buizerd, Sperwer, Europese Kanarie en Kneu.

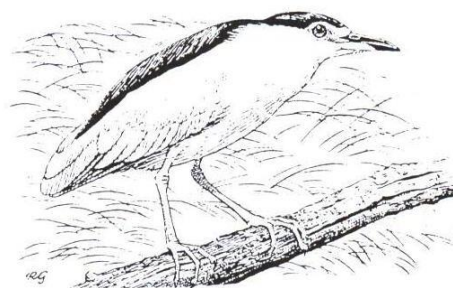
De volgende dag reden we door naar Milaan. Vanaf Bazel is dat via de Gotthardroute een rit van enkele uren. Na een rondje om het San Sirostadion gereden te hebben vanwege onduidelijke aanwijzingen werd de stadscamping gevonden. Hier was gelukkig ruimte te over, terwijl er geen spoorlijnen en snelwegen op korte afstand lagen. Deze voordelen gingen voor een deel weer verloren door de openluchtdisco in het naastgelegen zwembad. Het bezoek aan het stadscentrum werd een vrij vermoeiende bezigheid omdat er een spontane staking bij het openbaar vervoer uitbrak. Deze ging in om 10.00u (wisten wij natuurlijk niet), maar een kwartier daarvoor verkochten ze ons nog rustig een dagkaart. Gelukkig zou de staking weer worden opgeheven tussen 15.00u en 18.00u. Om onduidelijke redenen werd het toch nog 15.50u voordat de eerste bussen weer reden.

Na Milaan werd de reis voortgezet naar Ravenna. Tussen deze stad en de uitmonding van de Po liggen belangrijke natuurreservaten voor water- en moerasvogels. We kwamen terecht op een drukke strandcamping in Casal Borsetti, zo'n 15 km ten noorden van Ravenna. Deze plaats is ideaal gelegen voor het verkennen van de omliggende natuurgebieden.

Het dichtst bij de camping lag het moerasgebied *Valle Mandriole*. Hier was een vogeltoren neergezet van wel 15 meter hoogte. Deze gaf een schitterend uitzicht over een moeras met open water, ondiepten en moerasbos van enkele vierkante kilometers. Vooral in de avond bij zonsondergang was hier grote activiteit van reigers te bespeuren. Ralreigers, Purperreigers, Kwakken, Kleine en Grote Zilverreigers, ze werden met tientallen geteld. Precies één minuut na zonsondergang werd op twee opeenvolgende avonden vastgesteld dat Zwarte Ibissen en Dwergaalscholvers hun slaapbomen opzochten. Dit

gebied vormt voor de Dwergaalscholver de meest westelijk gelegen broedplaats in Europa. Sinds 1993 is het aantal paren hier toegenomen tot zo'n 30 paar. Behalve de reeds genoemde soorten zagen wij vanaf deze vogeltoren ook nog: Woudaap, Witwangstern, Visdief, Zwartkopmeeuw, Lepelaar en Bruine Kiekendief.

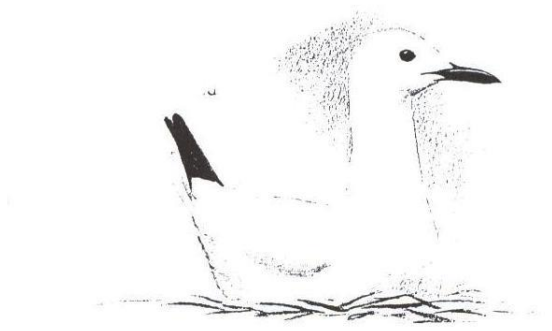
Pal ten zuiden van dit fantastische moeras ligt het reservaat *Punte Alberete*. Dit reservaat bestaat voornamelijk uit moerasbos met enkele ondiepe vroegere rivierarmen. Vanaf de parkeerplaats is een wandelroute uitgezet. Tijdens de wandeling zagen we eigenlijk niet zoveel, maar toen we bij de

Kwak

kijkhut kwamen werd onze mening over dit reservaat direct bijgesteld. De hut keek uit op een verlandende rivierarm, omgeven door moerasbos. Op enkele meters voor ons (dat kan dus ook in Italië!) liepen Ralreigers, Kleine Zilverreigers en een onvolwassen Kwak. Iets verder foerageerden Dodaarsen en een Witooogend. Twee IJsvogels scheerden regelmatig langs. In een dode wilg zaten nog veel meer reigers en ook 5 Bijeneters. Uit de dichte struiken klonk de kenmerkende zang van de Cetti's Zanger. Deze plek was evenals de eerder beschreven vogeltoren bij Italiaanse vogelaars goed bekend. Op beide plaatsen was men serieus bezig met kijkers en telescopen. Van een vriendelijke Italiaan (dat zijn ze bijna allemaal) kregen we een kaart met daarop alle natuurgebieden van de Po-delta ingetekend. Hij was ook zo vriendelijk ons te vertellen waar we het beste in de uitgestrekte *Valle Comacchio* konden kijken. Van dat gebied had ik al vaker horen spreken in verband met het voorkomen van Zwartkopmeeuwen. Bij de merkwaardige opmars van deze soort vanuit het Zwarte-Zeegebied was de Valle Comacchio decennia lang de belangrijkste broedplaats van Zuid- en West-Europa. Tegenwoordig broedt de Zwartkopmeeuw ook met enkele honderden paren in ons Deltagebied. De Valle Comacchio is een grote 'binnenzee' met een doorsnede van zo'n 15 km. Het beste vogelgebied wordt gevormd door een stelsel verlaten zoutpannen langs de zuidelijke oever. Met

de fiets mag je de gehele zuidrand langs gaan. Zonder dat vervoermiddel moet je lopen. We maakten een wandeling van enkele kilometers tot aan het uitkijkpunt Volta Scirocco. De ondiepe zoutpannen en de tussenliggende dijkjes bleken inderdaad een geweldig vogelgebied te vormen. Natuurlijk waren hier veel steltlopers te zien. Naast de plaatselijke broedvogels Steltkluut en Kluut (tientallen van beide soorten) waren er ook al Kemphanen, Witgatjes, Bosruiters, Groenpootruiters en Zwarte Ruiters. Enkele tientallen Flamingo's en Lepelaars waren druk aan

Dunbekmeeuw

het foerageren. Een groep van bijna 50 Grote Zilverreigers zat te rusten na gedane arbeid. Enkele lage dijkjes zagen wit van meeuwen en sterns. Tussen de vele Geelpootmeeuwen bleken ook enkele tientallen Dunbekmeeuwen te zitten. Bij de sterns werd de Visdief in aantal overvleugeld door de Dwergstern. Vele honderden paren van deze soort moeten in dit gebied gebroed hebben. Roofvogels werden weinig gezien: eenmaal een Grauwe Kiekendief tweemaal een Bruine Kiekendief en eenmaal een Torenvalk. In een natuurontwikkelingsgebiedje (ook in Italië is men met de bulldozer bezig) even ten zuiden van dit gebied namen we nog enkele Zwarte Sterns en een Lachstern waar.

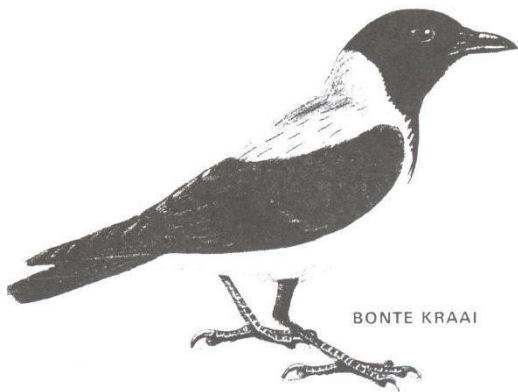
Ten noorden van de Valle Comacchio ligt de *Valle Bertuzzi*. Het is hier vrij moeilijk een goede kijk op dit vogelrijke gebied te krijgen. Vanaf een wiebelige vogeltoren aan de oostzijde zagen we een kleine honderd Flamingo's, honderden Dwergsterns en een grote kolonie van Aalscholvers. Ten westen van het plaatsje Volano, even ten noorden van de Valle Bertuzzi vonden we een leuk wandelpad waarlangs veel kijkschermen

waren opgesteld. Hier zagen we veel steltlopers zoals Grutto, Groenpootruiter, Bosruiter, Kievit en Kemphaan. De talrijkste soort was echter de Zwarte Ruiter waarvan er hier enkele honderden aanwezig waren.

Ten zuiden van Ravenna hadden we minder succes. Tussen het Pineta di Classe en de kust ligt een interessant moerasbos dat alleen per fiets (of lange wandeling) bereikbaar is. Het nogal vaak genoemde *Riserva Naturale Saline di Cervia* ligt langs een zeer drukke weg zonder goede uitkijkpunten. We dachten daarom vanaf de dwarsweg 254 een betere kijk op dit gebied te kunnen krijgen. Ook deze weg bleek zeer druk zonder parkeerplaatsen te zijn. Een goede indruk van dit reservaat hebben wij dan ook niet gekregen.

In een paar zomerse dagen kan men uiteraard geen volledig beeld krijgen van alle natuurreservaten rond Ravenna. Een week in het voorjaar kan men hier echter moeiteloos vullen. Wij bezochten niet de bosgebieden *Pineta San Vitale* en *Gran Bosco della Mesola*. Ook aan de eigenlijke Po-monding kwamen we niet toe. Naast veel natuur is de cultuur hier ook de moeite waard. De stad Ravenna heeft prachtige kerken uit de vijfde en zesde eeuw. Ook plaatsen als Comacchio, Mesola en de abdij van Pomposa zijn een bezoek zeker waard.

Voordat we een culturele tour door Toscane gingen maken, zochten we eerst de koelte van de hogere Apennijnen op. We kwamen terecht op een camping in het *Parco Nazionale dei Monti Sibillini*, zo'n 50 km ten noorden van het veel bekendere nationale park Gran Sasso. Het was er heerlijk rustig en in de nacht koelde het flink af; kortom een verademing na het campingleven aan de kust. De omgeving was indrukwekkend. Een hoogvlakte omzoomd door bergen met afgeronde toppen tot 2400m. De vlakte werd gebruikt als hooiland en voor de teelt van kruiden zoals tijm, korenbloem, kamille en linze. Hier zagen we voor het eerst in Italië Kneu, Tapuit, Veldleeuwerik en Buizerd. Ook Grauwe Klauwier, Slangenarend, Grauwe Kiekendief en Kwartel werden waargenomen. De opvallendste waarneming betrof een groep van 58 Bonte Kraaien in gezelschap van 124 Alpenkraaien. Een poging om meer alpiene soorten te zien, had geen succes. Toch moeten hier ook soorten als Alpenkauw, Alpenheggenmus en Sneeuwvink gezien kunnen worden.

Over het vogelleven in Toscane is niet veel te melden. De zomer is natuurlijk nooit de beste tijd om een indruk van de vogelstand te krijgen. Ten zuiden van Siena besteedden we een ochtend aan vogels kijken. Hier ligt een merkwaardig droog erosielandschap *Le Crete* geheten. We waren erg gespitst op het waarnemen van een Lannervalk,

maar verder dan een Buizerd en een Zwarte Wouw kwamen we niet. Aardig was hier de waarneming van een familie Kleine Klapeksters.

Nadat we Florence, Pisa, Siena en nog een flink stel kleinere plaatsen hadden bezocht, brachten we nog vier (regen)dagen door aan de Italiaanse kant van de Monte Rosa. Hierdoor werd onze Italiaanse vogellijst toch nog opgekrikt tot 112 soorten. Op die lijst ontbreken soorten als Heggenmus, Winterkoning, Grote Bonte Specht, Grauwe Vliegenvanger, Grauwe Gors, Grasmus en Kuifleeuwerik. De Merel werd pas na een week gevonden in een ommuurde kloostertuin. De Hop werd slechts eenmaal gezien. Ongetwijfeld krijg je een veel betere indruk van de vogelrijkdom (of armoede) in het voorjaar. Verrassend voor ons was de geweldige rijkdom aan moerasvogels bij Ravenna. Ook ten oosten van Venetië moeten nog prima gebieden liggen. Niet direct naast de deur, maar ook onderin de 'laars' van Italië is nog veel te ontdekken. Tenslotte moet Sardinië worden genoemd. Het is het enige gebied met een goede roofvogelstand: Vale Gier, Havikarend, Eleonora's Valk.

Natuurbelevissen in Oostenrijk en Hongarije

Kees Verweij

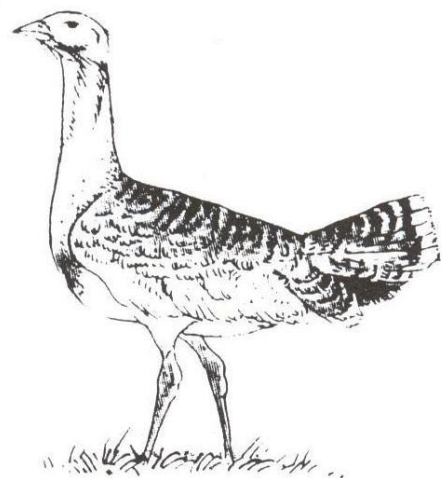
Onze zomervakantie ging ditmaal in zuid-oostelijke richting n.l. Oostenrijk en Hongarije.

Wie aan Oostenrijk denkt, denkt in de eerste plaats aan hoge bergen, maar de plek, waar wij het eerst neerstreken, deed daar in het geheel niet aan denken. Het ging hier om de camping bij St. Andrä, even ten oosten van de Neusiedler See. De omgeving van de Neusiedler See staat bekend als een belangrijke pleisterplaats van allerlei soorten watervogels. Het meer zelf is voor vogels wat minder interessant, want er vindt nogal wat recreatie plaats. Het gaat veeleer om de vele kleinere meren, die even ten oosten van de Neusiedler See liggen zoals de Zick See en de Lange Lacke. Op de strandjes van deze meren waren tal van steltlopers te zien zoals Kemphanen, Kluten, Groenpootruiters, Witgatjes, Oeverlopers en Bosruiters. Ook zaten er enkele Steltkluten tussen. Een opvallende verschijning is de Grote Zilverreiger, die daar in behoorlijke aantal broedt. Al vlak achter de camping zagen we ze 's morgens foerageren. Later ontdekten we ook nog Kleine Zilverreigers en Lepelaars, die hier eveneens broeden.

Het landschap rond de camping bestaat uit licht glooiende akkers en wijngaarden, afgewisseld met bosjes en houtwallen. In deze bosjes waren

verschillende leuke soorten vogels te zien, zoals de Grauwe Klauwier, die er nog in behoorlijke aantallen voorkomt. Zo nu en dan klinkt de roep van een Grote Bonte Specht, die bij nader inzien toch geen Grote Bonte

maar een Syrische Bonte Specht bleek te zijn. Zijn roep is wat hoger en hij komt wat meer in kleine bosjes voor. Het voornaamste verschil met de Grote Bonte Specht is het ontbreken van een doorlopende

Grote Trap